

5. Muži a ženy na trhu práce

Kapitola předkládá podrobnější analýzu trhu práce z hlediska postavení žen a mužů. Zaměřuje se na podobnosti i odlišnosti z hlediska struktur jejich zaměstnanosti, nezaměstnanosti a mezd, jejich vývoje v čase, v tříděních podle vzdělání, věku, odvětví či regionů.

5.1. Zaměstnanost

Jak již bylo uvedeno v kapitole o zaměstnanosti, jsou trendy v zaměstnanosti u mužů a žen prakticky shodné. Při sledování vývoje počtu zaměstnaných mužů a žen vidíme, že ač je zaměstnanost žen nižší (2705,5 zaměstnaných mužů a 2058,5 zaměstnaných žen v roce 2005), křivka vývoje kopíruje průběh u mužů. Také ve věkových skupinách byly trendy u obou pohlaví totožné. Je zjevné, že největší dopad mají demografické faktory.

Mezi lety 1993 – 2005 došlo k výrazným úbytkům pracujících, u žen byl úbytek poněkud výraznější (79,6 tis.) proti mužům (29,9 tis.). Podle postavení v zaměstnání je rozdíl podle pohlaví znatelnější. U mužů byl úbytek počtu zaměstnanců a členů produkčních družstev (o 258,4) částečně kompenzován nárůstem podnikatelů (se zaměstnanci i bez) o 228,5 tis. U žen úbytek v těchto skupinách (161,1 tis.) jen z poloviny nahrazuje růst počtu podnikatelek (o 81,6 tis.). Muži v počtech podnikatelů se zaměstnanci několikanásobně převažují (136,1 tis.) nad ženami (41 tis.), u podnikatelů bez zaměstnanců je mužů 403,6 tis. oproti 147,5 tis. žen. Pouze mezi pomáhajícími rodinnými příslušníky převažují ženy (22,9 tis. žen a 9,2 tis. mužů). Podnikatelů se zaměstnanci přibýlo v absolutních číslech mezi 1993 – 2005 o 34,5 tis. u mužů a 12,1 tis. u žen, podnikajících bez zaměstnanců o 190,1 tis. u mužů a 52,7 tis. u žen.

V kapitole o zaměstnanosti bylo zmíněno, že se zvýšil podíl podnikatelů ve věkové skupině 45-59 let. U mužů mezi lety 1993 - 2005 zde přibýlo podnikatelů se zaměstnanci o 34,5 tis., což znamenalo nárůst podílu této věkové skupiny mezi podnikateli se zaměstnanci o 17,1 %. Žen zaměstnavatelek přibýlo v uvedené věkové skupině o 11,8 tis. a podíl této skupiny na zaměstnavatelkách vzrostl o 21 %. Počet mužských podnikatelů bez zaměstnanců vzrostl oproti roku 1993 o 190,1 tis., z toho nejvíce také ve skupině 45-59 let, což znamená zvýšení podílu této skupiny mezi podnikateli bez zaměstnanců na 35,2 %. V porovnání s rokem 2004 se však snížil počet podnikatelů bez zaměstnanců 11,4 tis. kvůli úbytkům ve věkových skupinách do 44 let. V případě podnikajících žen bez zaměstnanců vzrostl ve srovnání s rokem 1993 jejich počet ve všech věkových skupinách (ovšem ve srovnání s rokem 2004 byl u všech zaznamenán pokles, celkem o 10,8 tis.), nejvýrazněji v 45-59 let (o 32,9 tis.), když se podíl této skupiny zvýšil o 13,6 procentních bodů na 38 %.

Mezi lety 1993 - 2005 došlo k poklesu zaměstnanců o 259,1 tis., z toho 167,9 tis. mužů a 91,2 tis. žen. Především mladší věkové skupiny zaměstnanců u obou pohlaví zaznamenaly vysoké úbytky. Ve věkové skupině 15-29 let 182,8 tis. mužů a 98,6 tis. žen, ve skupině 30-44 let ubylo 60,8 tis. mužů a 97,6 tis. žen. Naopak starší věková kategorie 45-59 let má nárůst počtu mužů o 70,3 tis. a dokonce 114 tis. žen. Opačný vývoj je ve skupině nad 60 let, kde mužů přibývá (5,5 tis.) a žen ubylo (o 9 tis.). Z hlediska vývoje v posledních letech ustal trend úbytku ve věkové skupině 30-44 let u obou pohlaví, kde mezi lety 2004-2005 přibýlo 44,6 tis. mužů a 28,7 tis. žen. Počet zástupců věkové skupiny 45-59 výrazněji roste u žen, naopak klesá v post-produktivním věku. Úbytek počtu nejmladších zaměstnanců pokračuje u obou pohlaví.

Závěrem lze říci, že zásadní změny ve skladbě pracujících podle jejich postavení v zaměstnání se projeví více v mužské kategorii pracujících, zatímco struktura žen je konzervativnější.

5.2. Vzdělanost pracujících a diferenciací v odvětvích

Ve vývoji vzdělanosti pracujících osob nad 15 let došlo u obou pohlaví ke stejným trendům, které jsou však mezi ženami výraznější ve všech relativních přírůstcích i úbytcích a na jednu výjimku i mezi změnami v absolutních počtech. Počet mužů se základním vzděláním klesl do roku 2005 téměř na 44 % stavu z roku 1993, žen se základním vzděláním ubylo 3/5 oproti roku 1993. V roce 1993 bylo v populaci pracujících žen stejné zastoupení středoškolaček s maturitou i bez ní a více než dvojnásobek žen se základním vzděláním oproti vysokoškolačkám. Za dvanáct let se vzdělanostní poměry změnily natolik, že bezmála 60 % žen má maturitu či vyšší vzdělání a podíl žen se základní školou je pouze 8 %. Podíl vyučených žen je třetinový a je to jediná úroveň vzdělání, kde byla zaznamenána u mužů výraznější změna než u žen. Přesto je středoškoláků bez maturity mezi pracujícími muži stále téměř polovina.

Prodlužování přípravy na povolání má také demografické dopady, kdy vede k úbytku pracovní síly v nejmladší kategorii (15-19 let), do roku 2005 porovnání s rokem 1993 došlo k úbytku o více než 5 procentních bodů u žen i mužů, v navazující věkové skupině pokračoval výraznější úbytek pouze u mužů.

Tab 5.1 Úroveň vzdělání pracujících 15+ letých podle pohlaví

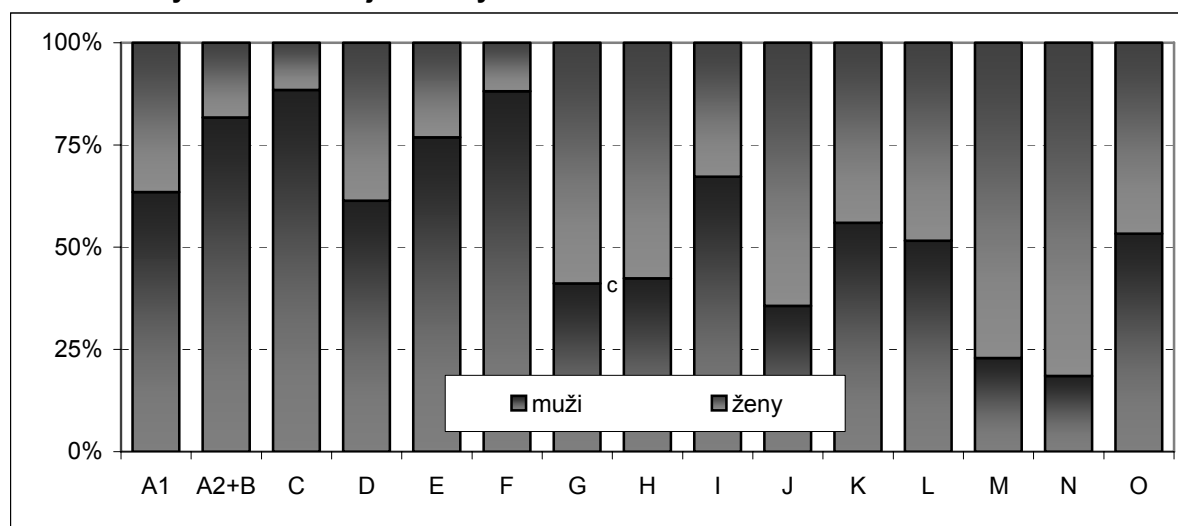
(v tis. osob)

Úroveň vzdělání	1993				2005				Přírůstek/úbytek 1993-2005 Index 2005 ku 1993			
	muži	v %	ženy	v %	muži	v %	ženy	v %	muži	v %	ženy	v %
Bez vzdělání a základní vzdělání	245,8	9,0	407,0	19,0	107,1	4,0	164,7	8,0	-138,7	43,6	-242,2	40,5
Středoškolské bez maturity	1451,7	53,1	772,3	36,1	1350,6	49,9	676,2	32,8	-101,0	93,0	-96,1	87,6
Středoškolské s maturitou	704,3	25,7	776,1	36,3	835,2	30,9	935,4	45,4	130,9	118,6	159,3	120,5
Vysokoškolské	333,2	12,2	182,4	8,5	412,4	15,2	282,2	13,7	79,2	123,8	99,8	154,7

Velké rozdíly podle pohlaví nalezneme v zaměření studií. Podle vybraných oborů vzdělání (ISCED 97) patří u mužů k nejobsazovanějším technika a řemesla (40,4 %), všeobecné vzdělávací programy (17,9 %) a architektura a stavebnictví (12,6 %). Nejčastějšími obory vzdělání u žen jsou všeobecné vzdělávací programy (31,4 %), obchod a správa (16,5 %) a výroba a zpracování (11,4 %).

To se pak projevuje v segregaci pracovních míst obsazených ženami a muži. Ženy vysokoškolačky mají výrazný podíl ve školství, kde VŠ má 44,5 % zaměstnaných žen. V jiném odvětví takto výraznou koncentraci vysokoškolaček nenajdeme. U mužů však, kromě odvětví vzdělávání, kde 66,1 % mužů má VŠ, je značný podíl vysokoškoláků ve zdravotnictví, finančním zprostředkování a v odvětví nemovitostí a pronájmu. Nejmenší zastoupení mají vysokoškoláci obou pohlaví v ubytování a stravování, také v těžbě nerostných surovin. Vyšší podíl žen s vysokoškolským vzděláním je ve stavebnictví a dopravě, což je způsobeno nízkým zastoupením žen v těchto převážně mužských odvětvích, kde se ale díky tomu ženy dostávají na pozice vyžadující vyšší kvalifikaci. Středoškolačky s maturitou mají 3/4 podíl mezi ženami v odvětví finančního zprostředkování, přes 2/3 ve veřejné správě a 60 % ve zdravotnictví, tedy ve feminizovaných odvětvích. Výrazný podíl této vzdělanostní skupiny ve stavebnictví a výrobě a rozvodu energií je dán obdobnými důvody jako v případě vysokoškolaček. Muži s maturitou tvoří více než 40 % podílu mužů pouze v odvětvích veřejné správy a finančního zprostředkování.

Graf 5.1 Podíly mužů a žen v jednotlivých odvětvích

zdroj: Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), zaměstnaní v NH, roční průměry 2005

Celkově muži a ženy jsou v odvětvích výrazně segregováni, jak můžeme vidět na přiloženém grafu 5.1. Ženy jsou např. téměř zastoupeny ve stavebnictví a v těžbě nerostných surovin, naopak výrazně ve zdravotnictví a ve školství.

V primárním sektoru byl zaznamenán v období 1993–2005 výrazný úbytek mužů, pouze podíl pracovníků nad 60 let zůstal prakticky nezměněn a v posledních letech roste (staří zemědělci pracují

na vlastním). V sekundárním sektoru drtivě ubylo mladých (15-34 let), nepatrný nárůst nastal ve střední věkové skupině 35-59 let, výraznější v kategorii 60+ let (13,2 tis.), který je způsobený především nedávným trendem (11 tis. mezi roky 2004-2005). Terciér je sektorem růstu počtu pracovníků ve všech věkových skupinách, v kategorii 35-59 let přibýlo 105,4 tis. osob. V posledním roce zaznamenán nárůst mužských pracovníků ve všech věkových skupinách sekundárního i terciárního sektoru, kromě nejmladší skupiny ve službách (zatímco v průmyslu přibýlo 9,2 tis. pracovníků v této věkové skupině). V posledních 12 letech ubylo žen ve všech věkových skupinách primárního (o 75,9 tis.) i sekundárního sektoru (o 152,2 tis.). V terciéru počty pracujících žen rostly, zejména ve střední věkové skupině o 139,7 tis., což je ještě více než v odpovídající skupině u mužů.

Za období posledních pěti let byly ale u žen pozorovány nepatrné přírůstky u nejstarších věkových skupin ve všech sektorech, v terciárním sektoru výraznější (9,8 tis.). V nejmladší skupině byly úbytky ve všech sektorech, ve střední pouze přírůstek ve službách, zato poměrně výrazný (49,8 tis.). Za poslední rok se zvýšily počty pracovnic z nejmladší skupiny v průmyslu (přitom v primárním i terciárním ubývá nejmladších žen).

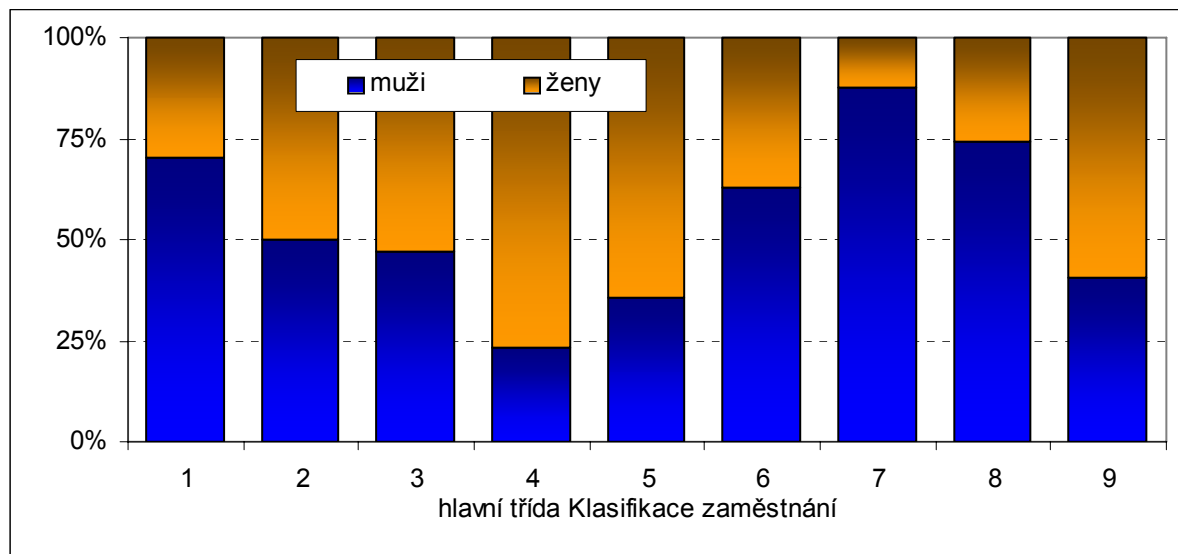
Pro muže i ženy je společné, že jich v zemědělství zůstalo méně, než činí celkový úbytek mezi roky 1993 a 2005. Úbytek mezi 2000-2005 je u obou pohlaví v porovnání s lety 1993-2005 sotva čtvrtinový, to znamená, že hlavní změny v zemědělství nastaly před příchodem třetího milénia. Podobný trend je i v dobývání nerostných surovin, kde restrukturalizace nastala již v 90. letech. Oproti roku 1993 zůstalo v odvětví pouze čtvrtina žen (5,6 tis. z původních 20,9 tis.) a přibližně 40 % mužů (43,7 tis. z původních 104,9 tis.).

Zatímco u mužů největší úbytek v absolutních číslech nastal u zemědělců (o 101,9 tis.), u žen došlo k největšímu celkovému poklesu počtu pracovnic ve zpracovatelském průmyslu (121,2 tis.). V tomto odvětví je zaměstnáno nejvíce mužů a v porovnání s rokem 1993 jich zde ubylo 27,1 tis., přitom za poslední rok byl zaznamenán nárůst o 26,2 tis. zvýšením objemu průmyslové výroby. Zpracovatelský průmysl byl odvětvím s největším poklesem počtu zaměstnaných žen, následován zemědělstvím (69 tis.) a dopravou a spoji (25,5 tis.). To znamená, že k největším úbytkům došlo v odvětvích, kde je velké množství pracovních sil s nižší kvalifikací. Nejvíce bujícím odvětvím je obchod a opravy, kde počet pracovníků vzrostl o 76,2 tis. mužů a 28,3 tis. žen. Muži také hojně přicházeli do odvětví nemovitostí a pronájmu (44,7 tis.) a stavebnictví (40,2 tis.). Ženy se podílely na celkovém nárůstu počtu pracovníků ve veřejné správě (o 51,7 tis. žen), zdravotnictví (37,4 tis.) a podobně jako muži v odvětví nemovitostí a pronájmu (24 tis.).

5.3. Profesní skladba a změny v klasifikaci zaměstnání (KZAM)

Diferenciace na mužské a ženské činnosti se projevuje nejen v odvětvích, ale také v třídění podle vykonávaných zaměstnání. Lze říci, že muži a ženy obecně vykonávají jiné práce.

Graf 5.2 Podíly mužů a žen v jednotlivých hlavních třídách KZAM

zdroj: Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), zaměstnaní v NH, roční průměry 2005

Patrně nepřekvapí, že muži výrazně převažují nad ženami v armádě (KZAM 0) a mezi řemeslníky, kvalifikovanými výrobci a zpracovateli (KZAM 7). Muži jsou však také více zastoupeni v první hlavní třídě KZAM, tj. mezi zákonodárci, vedoucími a řídicími pracovníky, což potom má významný vliv na

jejich mzdovou úroveň (viz samostatná podkapitola Mzdy). Ženy na druhou stranu velmi výrazně převažují mezi nižšími administrativními pracovníky (KZAM 4), nadpoloviční většinu mají také mezi provozními pracovníky ve službách a obchodě (KZAM 5) a mezi pomocnými a nekvalifikovanými pracovníky (KZAM 9), což je důsledek již zmíněného nižšího vzdělání u starších žen, a mezi technickými, zdravotnickými a pedagogickými pracovníky (KZAM 3). Vzácně vyrovnaný je poměr u vědeckých a odborných duševních pracovníků (KZAM 2), což je ovšem důsledek toho, že v této hlavních třídě jsou vedle vědců zařazeni odborní pedagogičtí pracovníci včetně např. početně významných učitelů ZŠ, kde ženy drtivě převažují.

Mezi lety 1993 až 2005 ubylo mezi pracujícími 29,9 tis. mužů, především snížením počtu pracujících v 7-Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři o 138,2 tis. K výraznému snížení stavů došlo také v armádě, tento údaj je však zatížen statistickou chybou (údaje o příslušnících armády se proto čerpají z administrativních zdrojů). Nekvalifikovaná a pomocná pracovní síla přichází o možnosti uplatnění, v případě mužů se jednalo o 54 tis. osob. Počet pracujících žen se od roku 1993 snížil o 79,6 tis. osob. Nejvýraznější úbytek zaznamenán u pomocných a nekvalifikovaných pracovníků (o 96,8 tis.), dále u kvalifikovaných manuálních profesí (KZAM 7) a dělnic v zemědělství a lesnictví, vesměs se tedy jedná o zaměstnání vyžadující nižší kvalifikaci.

U obou pohlaví narostl počet technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků, u mužů o 96,3 tis. a u žen o 69,8 tis. (když se stavy pouze mezi lety 2004-05 zvýšily o 42,5 tis.). Na druhém místě jsou shodně pracující v třídě 1-zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci – nárůst o 47,3 tis. mužů (ačkoli ve srovnání s rokem 2004, ale i rokem 2000, je zaznamenán pokles) a 33 tis. žen. Na třetí pozici v nárůstu jsou u mužů provozní pracovníci ve službách a obchodě (43,3 tis.), nárůst počtu žen v této převážně feminizované třídě nebyl tak výrazný. Dále přibývá vedoucích a odborných duševních pracovníků (37,4 tis. mužů a 32,1 tis. u žen), tedy vysoce kvalifikovaných. V mužské pracovní populaci došlo v posledním roce k nárůstu pracovníků ve třídě obsluha strojů a zařízení o 23,2 tis., když do roku 2000 stavy klesaly a celkově jsou v roce 2005 obdobné jako v roce 1993. Výrobní sektor tak zaznamenává opět rozkvět.

5.4. Nezaměstnanost

V porovnání s muži jsou ženy nezaměstnaností postiženy více, v celém sledovaném období byla jejich míra nezaměstnanosti zhruba o polovinu vyšší než míra nezaměstnanosti mužů; navíc v roce 2005 takřka neklesla (tak jako mužská) a držela se stále blízko desetiprocentní hranice (9,8 %). Míra nezaměstnanosti v průměru za rok 2005 činila u mužů jen 6,5 %.

Nejvyšší disproporce mezi oběma mírami byla v letech 1997 a 1998, kdy bylo hospodářství postiženo recesí, docházelo k rozsáhlému propouštění a poklesly reálné mzdy. Ženy byly tímto vývojem zasaženy více, jejich postavení na trhu práce se zdálo být mnohem méně silné; míra nezaměstnanosti u nich prudce vzrůstala - o 1,2 p.b. v roce 1997 a 2,3 p.b. v roce 1998, zatímco mužům se zvýšila jen o 0,6 p.b., resp. 1,1 p.b.

Tab. 5.2 Vývoj počtu nezaměstnaných (v tis.) a míry nezaměstnanosti mužů a žen (v %)

rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
POČTY NEZAMĚSTNANÝCH													
celkem	220,0	221,2	208,1	201,5	248,3	335,7	454,1	454,5	418,3	374,1	399,1	425,9	410,2
muži	97,0	102,4	98,1	95,4	112,7	146,2	211,2	211,6	193,2	169,3	174,6	201,2	186,7
ženy	123,1	118,7	110,0	106,1	135,6	189,5	242,9	242,9	225,1	204,9	224,5	224,7	223,5
MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI													
celkem	4,3	4,3	4,0	3,9	4,8	6,5	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9
muži	3,4	3,6	3,4	3,3	3,9	5,0	7,3	7,3	6,7	5,9	6,1	7,0	6,5
ženy	5,4	5,2	4,8	4,7	5,9	8,2	10,5	10,6	9,9	9,0	9,9	9,9	9,8

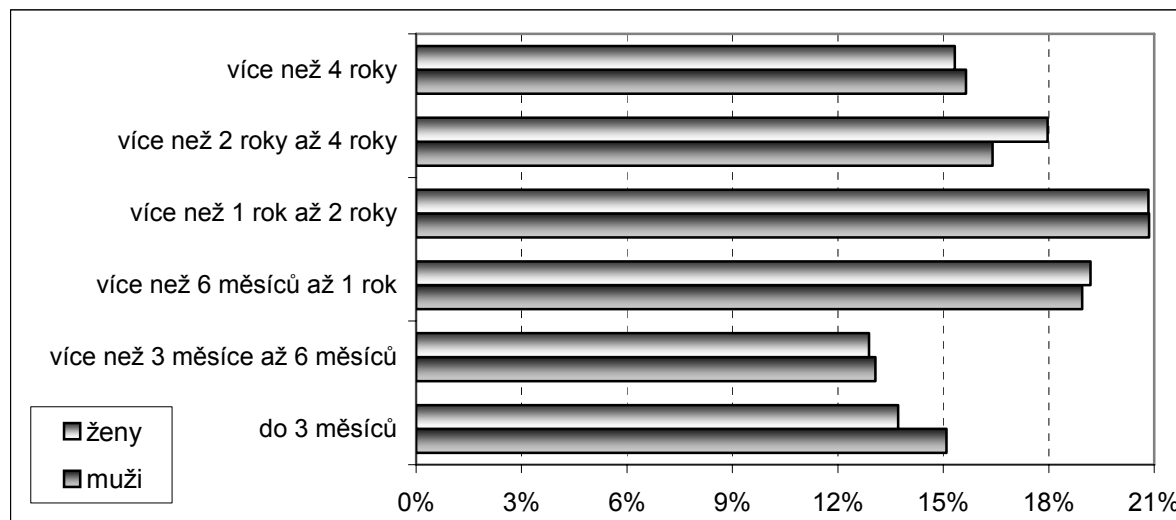
zdroj: Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), roční průměry

Pro další analýzu se můžeme věnovat údajům o nezaměstnaných z VŠPS za celý rok 2005. Největší disproporce v mužské a ženské nezaměstnanosti jsou ve Středočeském kraji (ženy tu měly míru nezaměstnanosti 7,4 %, ale muži jen 3,9 %), nejnižší jsou naopak v Karlovarském kraji, kde měly ženy 10,0 % a muži 8,9 %. Malá disproporce byla také v Praze, kde je míra nezaměstnanosti všeobecně nejnižší, ženy tu měly 4,4 %, muži 3,4 %.

Ženy hledají zaměstnání delší dobu než muži. Jak vidíme na grafu 5.3, cca 15 % mužů nalezne zaměstnání do 3 měsíců, žen jen necelých 14 %; naopak ženy převládají v kategorii 2-4 roky (ženy 18 %, muži 16 %), u kategorie nejdelší doby je však žen již méně; patrně než by dále hledaly práci,

raději odcházejí do ekonomické neaktivity, což se jim většinou rodinné poměry umožňují spíše než mužům. Více jak polovina mužů i žen hledá zaměstnání déle než 1 rok.

Graf 5.3. Rozdělení nezaměstnaných mužů a žen podle doby hledání zaměstnání

zdroj: Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), roční průměry 2005

Výrazné rozdíly podle pohlaví jsou v závislosti na věku nezaměstnaného, ve věku 30–44 let je 26,2 % nezaměstnaných mužů, ale 37,7 % žen; ve věku 45-59 let je 30 % jak mužů tak žen. Zhruba 16 % nezaměstnaných žen je ve věku 15-24 let, zatímco mužů v této kategorii je 28 % a je to jediná věková skupina, kde počet nezaměstnaných mužů (52,2 tis.) výrazně převažuje nad počtem žen (36,4 tis.). Jen malý počet - méně než 3 tisíce jak mužů tak žen - hledalo práci ve věku 60 let a více.

5.5. Mzdy

Rozdíly ve mzdách mužů a žen můžeme zkoumat pouze na datech ze strukturálních mzdových šetření, neboť v mzdovém výkaznictví ČSÚ není toto třídění používáno. Podle výběrových šetření mají ženy v České republice průměrnou měsíční mzdu stabilně významně nižší než muži: ženy pobírají v průměru jen zhruba tři čtvrtiny mzdy mužů.

Tab. 5.3 Mzdy (v Kč) mužů a žen a jejich vzájemný poměr za roky 1996 - 2005

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Průměrné mzdy										
Muži	12 245	14 166	15 323	16 109	17 251	18 481	20 404	21 983	23 044	24 271
Ženy	9 449	10 730	11 036	11 793	12 641	13 755	15 217	16 404	17 256	18 221
Poměr (%)	77,2	75,7	72,0	73,2	73,3	74,4	74,6	74,6	74,9	75,1
Mediány mezd										
Muži	10 650	12 370	13 271	13 717	14 623	15 585	16 938	18 221	19 329	20 265
Ženy	8 400	9 740	9 938	10 721	11 436	12 505	13 742	14 838	15 645	16 443
Poměr (%)	78,9	78,7	74,9	78,2	78,2	80,2	81,1	81,4	80,9	81,1

zdroj: strukturální mzdová statistika 1996-2005; údaje do roku 2001 jsou vypočtené odlišnou metodikou

Jak plyne z tabulky 5.3, došlo v posledním desetiletí ve vztahu průměrných výdělků mužů a žen k určitému vývoji: v roce 1996 dosahovaly ženy 77,2 % průměrné mzdy mužů (v roce 1988 to bylo pouze 70,6 %), ale v roce 1998 ženy pobíraly v průměru již jen 72,0 % mzdy mužů; další vývoj směřoval opět k pozvolnému narovnávání a zmenšování rozdílů mezi průměrnými mzdami mužů a žen. Také v posledním období došlo k drobnému zlepšení, když se poměr zvýšil na 75,1 %. Opět je zde vidět vyšší dopad hospodářské recese v letech 1997-1998 na ženy než na muže.

Mnohem podstatnější je vývoj na mediánových hodnotách, ten zobrazuje podobné trendy, ale rozestup mezi mzdou mužů a žen je menší a podstatně rychleji se snižuje. Jestliže podíl aritmetických průměrů by naznačoval, že pozice žen byla v roce 2005 horší než v roce 1996, podle mediánových mezd je tomu již pátý rok naopak. Je tedy zřejmé, že sociální situace žen v zaměstnání se plynule zlepšuje, třebaže podíl průměrných mezd spíše stagnuje. Toto je způsobeno stále většími odlišnostmi

v rozdělení mezd mužů a žen, průměrná mzda mužů je více vychýlená od střední oblasti v důsledku vyšší variability a šikmosti.

Rozdíly v agregátních mzdách mužů a žen vyplývají z mnoha příčin, často zcela objektivních. Působí zde vliv menšího počtu odpracovaných hodin žen proti mužům (v důsledku péče o děti nebo jiné nemocné členy rodiny apod.), vyšší četnost částečných úvazků, a také menší počet přesčasových hodin, které jsou placeny zvýhodněnou sazbou, většinou o čtvrtinu vyšší než je mzda za normální pracovní dobu.

Je třeba připomenout, že ženy a muži mají zásadně odlišnou strukturu zaměstnanosti, studují jiné obory vzdělání, obsazují jiná pracovní místa než muži a pracují v jiných odvětvích, jak je popsáno v předchozích kapitolách. Toto vše ovlivňuje rozdělení mezd mužů a žen, která se výrazně odlišují. Především jsou mzdy mužů více diferenciovány, mzdy žen jsou nejen obecně nižší, ale také spíše nivelizované, variační koeficient mezd mužů v roce 2005 byl 82 %, u žen to bylo jen 58 %. Lze říci, že vysoká odchylka aritmetických průměrů od prostředních mezd je způsobena vcelku malou skupinou zaměstnanců s velmi vysokými výdělky, top-managementy hospodářsky silných podniků, a je třeba říci, že do této „elity“ se v ČR mnoho žen nedostane a zůstává doménou mužů.

To je zřejmé i na četnostech zaměstnanců v pásmech hrubých mezd, zhruba 8,1 % mužů dosahovalo v roce 2005 mzdy vyšší než 40 000 Kč a v tom 4,6 % mělo mzdu vyšší než 50 000 Kč, u žen to bylo jen 2,7 %, resp. 1,3 %.

Pro přehlednost se můžeme v tabulce 5.4 podívat na důležité kvantilové charakteristiky distribuce mezd mužů a žen v roce 2005. Je jasné patrné, že v oblasti nejvyšších mezd je situace pro ženy nejhorší, na pětadevadesátiprocentním percentilu ženy pobíraly jen 68,8 % mzdy mužů. Naopak nejmenší disproporce jsou v oblasti středních mezd – mediánová mzda žen na úrovni 81,1 % mzdy mužů. Celkově je zjevné, že srovnání vycházející pouze z průměrných mezd je značně nedostatečné až zavádějící, především pro prostřední zaměstnance není mzdová disparita mužů a žen zdaleka tak velká jak ukazují aritmetické průměry.

Tab. 5.4 Distribuce mezd (v Kč) mužů a žen v roce 2005

	P5 5.percentil	P10 1.decil	P25 1.kvartil	P50 Medián	P75 3.kvartil	P90 9. decil	P95 95.percentil
Celkem	9230	10675	14062	18589	24421	33063	42199
Muži	10612	12353	15726	20265	26752	37065	48318
Ženy	8475	9537	12148	16443	21413	27416	33239
Poměr Ž/M	79,9%	77,2%	77,2%	81,1%	80,0%	74,0%	68,8%

zdroj: strukturální mzdová statistika 2005

Všechna srovnání mzdových úrovní mužů a žen, která vycházejí pouze z agregátních údajů, jsou pokrivena tím, že muži a ženy mají velmi odlišné struktury zaměstnanosti ve většině profilů, také např. muži výrazně dominují v soukromých podnicích, ženy spíše preferují státní (či municipální) organizace, a to jejich pracovní příjmy nutně velmi poznamenává.

Také v různých odvětvích je různý poměr mužů a žen a také různá disparita jejich mezd. Někde ženy pobírají takřka stejně jako muži, jinde jsou rozdíly velmi markantní. To nesouvisí ani tolik s počty mužů a žen v těchto odvětvích, jako především se strukturou jejich pracovních míst. Např. ve zdravotnictví ženy značně dominují mezi středním zdravotnickým personálem, naopak mezi lékaři nalezneme žen méně než polovinu, je potom jasné, že celková mzda žen bude v průměru nižší. Navíc průměrný počet placených hodin za měsíc zde mají ženy 172,0 h/měs., ale muži mají 180,4 h/měs., sotva tu lze potom hovořit o mzdové diskriminaci, když ženy mají plat nižší. Obdobné principy bychom mohly nalézt i v mnoha dalších odvětvích. Obecně ženy také méně zastávají vedoucí, vysoce placená pracovní místa, mají potom ve většině odvětví mzdy nivelizovanější a rozdělení méně zešikmené než muži.

Analýza postavení žen a mužů na trhu práce bude jedním z námětů publikace ČSÚ „Život žen a mužů“. Množství podrobných údajů v tabulkové formě naleznete v publikaci ČSÚ „Zaostřeno na ženy, na muže“. Obě publikace vycházejí v prosinci 2006.